

прирікаємо свій послух і свою вірність Христовому намісникові на землі, папі Римському, наступникові святого апостола Петра і главі Вселенської Церкви. То ж, благаючи щиро Христа Спасителя – Подателя всіх благ за з'єднання Церков, разом закликаємо: «В єдності сила народу, Боже, нам єдність подай!».

(Матеріал із газети «Нова Зоря» - число 36 за 2016 рік)

4. Атанасій Великий. Берестейська унія у її Вселенськості.

1) Берестейська Унія в її короткій історії.

Берестейська унія – церковно-історична подія 1596 року і на її основі встановлене порозуміння між Українсько-Білоруською Православною Церквою та Римським Престолом: визнання Римського Папи головою Церкви із всіма висновками цього визнання у справах віри, моралі та церковної адміністрації (за визначенням Флорентійського собору 1439 р.), із збереженням в рамках Київської митрополії адміністративної, обрядової, дисциплінарної і взагалі церковно-культурної автономії. Турецька неволя Константинопольського патріархату (1453), ускладнені справи Української Православної Церкви, розхитання її внутрішньої дисципліни, створення Московського Патріархату (1596), що зазіхав на весь Європейський Схід, протестантські впливи та полонізація українських вищих верств спричинили в Українській Церкві в 2-й половині XVI століття глибоку кризу. На єпископських з'їздах 1590-1594 років зформулювався план приступити до зв'язку з Римом. Крім церковно-релігійної користі, ініціатори вбачали в унії порятунок українських вищих верств від полонізації, латинства й зрівняння Української Церкви та її духовенства з латинським духовним станом у Польсько-Литовській державі; з міркувань корисності для своєї політичної і церковної акції, цю справу підтримували й провідні польські кола. Над об'єднанням працювали П.Скарга, В.Гербест, єзуїти А.Поссевіно, П.Арекудій, В.Мацейовський, український єпископат, зокрема І.Потій, єпископ Володимирський, що намагався схилити до цієї справи Костянтин Острозький. Але Острозький за вихідну базу дискусії взяв співучасть Візантії і Москви, що означало відсунення справи. Саме тому ініціатори унії вирішили діяти самостійно. 22 червня 1595 р. всі 9 ієрархів підписали листа до папи Климента VIII, заявляючи про готовність вести переговори про церковне з'єднання й уповноважуючи єпископів К.Терлецького та І.Потія діяти в Римі. У вересні Потій і Терлецький виїхали до Риму, де після тривалих переговорів 22 грудня 1595 року перед Римською курією склали ісповідання віри. Папською булою *Magnus Dominus* (23 грудня) було проголошене з'єднання, в січні-лютому 1596 року було встановлено церковні права і привілеї. Рим гарантував їх своєю булою *Decret Romanum Dominus* (23 лютого 1596р.) і

вжив відповідних заходів перед польським урядом щодо здійснення цивільних пунктів цього порозуміння (сенаторство для єпископів, пільги для духовенства й церковні добра та ін.).

Після повернення Потія і Терлецького з Риму 16-20 жовтня 1596 року був скликаний Собор у Бересті. Собор розбився на дві групи - «за» і «проти» з'єднання з Римом, що означає одночасно відбулися два окремі собори. Головою опозиції був Костянтин Острозький, що схилив на свій бік єпископів Львівського і Перемиського Г.Балабана і З. Копистенського з великою частиною духовенства і шляхти. З боку православних брали участь у соборі представники східних патріархатів - Константинопольського і Олександрійського. За з'єднання з Римом став митрополит і 5 єпископів з ігуменами, архимандритами та частиною духовенства і шляхти. Обидві групи одна одну засудили, викляли і ухвалили відповідні рішення. Собор прихильників унії, де була більшість ієрархів, затвердив з'єднання й повідомив про це пастирським листом народ. Відповідний універсал видав і король Жигмонт III - прихильник цієї акції. В соборі взяли участь як представники Апостольського престолу єпископи латингського обряду Львівський, Луцький та Холмський і кілька сенаторів з боку уряду і короля. Кінцеве слово виголосив 20 жовтня Петро Скарга.

Берестейська унія і опозиція проти неї розщепили Українську Церкву та народ і викликали довготривалу завзяту внутрішню боротьбу. Розлом поглибився висвяченням нових православних єпископів у 1620 році і поставленням церковної справи як однієї з головних у політико-соціальной боротьбі козаччини з Польщею та в переговорах з Московією у 1654 році.

Унія пізніше поширилася на єпархії Ужгородську (1654), Перемиську (1692), Львівську (1700) та Луцьку (1702). У XVIII столітті уніфікаційний процес на користь католицизму охопив Правобережжя, Галичину й Карпатську Україну.

Разом із московською окупацією цих теренів на них силоміць було знищено український католицизм: за Катерини II (Правобережжя, Волинь), Миколи I в 1839 році (рештки цих територій), Олександра II в 1875р. (Холмщина). Об'єднана з Римом Греко-Католицька Церква в Галицькій і Карпатській Україні, збережена в межах Австро-Угорської імперії в 1772-1918 роках, була знищена в 1945-1950 роках советською владою за некомпетентними рішеннями з'їздів у Львові, Мукачевому та Пряшеві. За берестейською формулою Українська Католицька Церква залишилася жити лише серед українських емігрантів.

*(За текстом «Української Енциклопедії»
(гол. редактор В.Кубійович) - Том 1 - Львів, 1993.- С. 116-117.*

2) Вселенськість Унії в Бересті.

Одним із найвжливіших вселенських моментів в історії Української Церкви стала Берестейська Унія з Апостольським престолом в Римі, підписана Київським митрополитом та владиками України-Руси 18 жовтня 1596 року в Бересті. Вона стала безпрецедентним виявом самостійної української розв'язки проблеми церковної єдності саме в той час, коли в Європі лунали кличі: «Геть від Риму!».

Пригадаємо, що це було століття Лютера, Кальвіна, Цвінглі, Генріха VIII, століття англіканізму, галіканізму та реформації. Охопивши всю Європу, протестантизм докотився і до українських земель та запаморочив уми провідної української боярської верстви.

І саме в тому темному столітті для ідеї вселенськості Христової Церкви та первопрестольності Риму Україна, вірна своїм християнським засадам, не пішла за духом часу, але протиставилась йому рішуче проти.

Це був знак не внутрішньої слабкості, не якоїсь капітуляції перед Римом, а навпаки – знак здорового у корені українського християнства. Більше того, Україна рятувала вселенську ідею Христової Церкви в один із найкритичніших моментів в її історії. Провідна українська церковна еліта того часу була представлена особистостями великого вселенського формату, які забезпечили Католицькій Церкві остаточну перемогу над Реформацією.

Акт ісповіді католицької віри 23 грудня 1595 року у залі св. Климента у Ватикані в присутності папи, цілого кардинальського й папського двору та представників європейських народів не був капітуляційним чи покайним актом українських владик, але тріумфом широкого Українського християнства, чітким визначенням його вселенського значення і вартості.

Актом Ісповідання віри 23 грудня 1595 року в Римі та Соборовому актові 18 жовтня 1596 року в Бересті передували глибинні дискусії над умовами Унії, які, окрім гарантування Українській Церкві її автономного становища та усунення небезпеки зведення її до помісної латинської культурної форми, водночас чітко окреслили вселенський вектор і вибір наших владик.

Рим надав Українській Церкві тверді гарантії проти тодішніх прозелітичних тенденцій, яких чітко дотримується ось вже майже чотирьох сліть. Завдяки Артикулам Берестя Христова Церква в Україні не стала латинською, але залишилась національною за формою і вселенською за духом та вірою.

І цей здобуток залишився справжнім скарбом християнства дотепер і сьогодні виринає щораз виразніше в так званому екуменічному русі. Впродовж майже чотирьох століть і досі Українська Церква є сторожем саме цього здобутку, є сторожем ідеї вселенськості Христової Церкви.

Берестя стало справжнім епохальним моментом в історії Вселенської Церкви загалом та Української Церкви зокрема і цієї її ролі не вдалося ані знівелювати, ані сфальшувати, незважаючи на десятки кампаній нищення Унії політичними чинниками ззовні і безперервними москвофільськими атаками зсередини.

Тож ми мусимо бути сьогодні реалістами і не затемнювати цього поворотного моменту нашої історії різними внутрішніми українськими непорозуміннями та сварками. Не маємо права дозволити, щоб сучасні високопосадові українці малого формату знецінювали цей момент. Не повинні також допустити, щоб наші сусіди, головню з Півночі, привласнили і спаскудили заслуги цього моменту. Зокрема, Москва впродовж біля чотирьох століть старається витерти його взагалі з пам'яті та свідомості світу й України, встановлюючи тезу, що Берестя стало на перешкоді її поєднання з католицьким Римом і настирливо вимагає його анулювання нібито в ім'я вищих інтересів Вселенської Християнської Церкви. Власне, кожен з рації власної совісті має право ставитися до Берестейської Унії й критично, але її вселенського виміру, особливо сьогодні, коли Україна прагне стати повноправним членом Об'єднаної Європи, не може заперчувати ніхто.

(З книги: Отець Атанасій. Українське християнство. - Рим, 1969. - С.34-36).

5. Борис Гудзяк. Історія відокремлення: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії

1. Середньовічне тло.

Берестейська унія позначає переломний момент в історії Київської Церкви. З часів Володимира і запровадження християнства на Русі наприкінці X ст. Київська митрополія була дочірньою Церквою Царгородського патріархату. Утворення митрополії під опікою Візантії - найважливіша інституційна ознака офіційного входження Київської Русі у християнський світ. Протягом XI-XIII ст. Київська митрополія поступово обійняла всі східно-слов'янські землі, вводячи їх у церковну орбіту Візантії. Ієрархічно підпорядкована і духовно зобов'язана, залежна в культурному й об'єднана в обрядовому планах, Київська митрополія стала цілісною частиною ширшого візантійського православного світу.

Будучи спадкоємцем передусім Візантії, Київська Русь залишалася відкритою і для інших впливів. Географічне положення Русі зумовило її контакти - через торгівлю, воєнні дії та дипломатію - з євразійським степом, балтійською північню, західнослов'янським католицьким світом. Ці контакти, як і наростаюче усвідомлення своєї політичної могутності, викликало в руському суспільстві появу власних державних і церковних інтересів. Це не могло не позначитися на його взаєминах із Візантією. Напруга в ієрархічних відносинах між Києвом і Царгородом стала помітною вже в XI та XII ст., коли Русь знехтувала прерогативу Царгороду у виборі київських митрополитів і без його попередньої санкції призначила митрополитами Іларіона (1051-1054) і